

Polityka Unii Europejskiej w zakresie wspierania przedsiębiorczości w edukacji – aspekty finansowe

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest przedstawienie możliwości finansowych Unii Europejskiej dotyczących promowania przedsiębiorczości w edukacji. W artykule zostaną scharakteryzowane fundusze, programy i inicjatywy służące wspieraniu postaw przedsiębiorczych głównie uczniów i studentów w okresie programowania 2014-2020.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Jako metoda badawcza zostanie zastosowana analiza danych finansowych oraz kwerenda i analiza aktów prawnych i dokumentów instytucji Unii Europejskiej.

PROCES WYWODU: Artykuł rozpoczyna się od wyjaśnienia pojęcia przedsiębiorczości w edukacji, które zostało przyjęte na potrzeby niniejszego badania. W dalszych częściach opracowania skupiono się na określeniu współpracy państw członkowskich UE w obszarze edukacyjnym, zaprezentowano wydatki poszczególnych krajów na kształcenie, żeby następnie skupić się na propozycjach finansowania unijnego. Całość wywodu polega na wyjaśnieniu roli strategii Unii Europejskiej we wzmacnianiu postaw przedsiębiorczych w edukacji będącej uzupełnieniem działań narodowych.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Przeprowadzone badania dowodzą, że państwa członkowskie i regiony pozostają w głównej mierze odpowiedzialne za procesy edukacyjne, jednak zgodnie z zasadą pomocniczości Unia Europejska jako całość powinna w przyszłości odegrać większą rolę wspierającą i koordynującą działania krajowe.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Analiza postępów w realizacji Strategii *Europa 2020* pokazuje, że wykonanie założonych celów wymaga wprowadzenia nowych rozwiązań i narzędzi lub wydatkowania większych środków w obrębie już istniejących funduszy na poziomie unijnym.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** **EDUKACJA, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, POLITYKA UNII EUROPEJSKIEJ, FINANSE UNII EUROPEJSKIEJ**

Sugerowane cytowanie: Stabryła-Chudzio, K. (2018). Polityka Unii Europejskiej w zakresie wspierania przedsiębiorczości w edukacji – aspekty finansowe. *Horyzonty Wychowania*, 17(44), 73-82. DOI: 10.17399/HW.2018.174407.

ABSTRACT

European Union Policy in the Field of Supporting Entrepreneurship in Education – Financial Aspects

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of the article is to present the financial possibilities of the European Union regarding the promotion of entrepreneurship in education. The article will describe the funds, programs and initiatives to support entrepreneurial attitudes in the 2014-2020 programming period.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: An analysis of financial statistical data as well as a query and analysis of legal acts and reports of the European Union institutions will be used as a research method.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The article begins by explaining the concept of entrepreneurship in education, which was adopted for the purposes of this study. The further parts of the study focus on the determination of cooperation between EU Member States in the area of education, presentations of individual countries' expenditure on education, and then focus on EU funding proposals. The whole argument consists in explaining the role of the European Union strategy in strengthening entrepreneurial attitudes in education that complements national activities.

RESEARCH RESULTS: The carried out studies show that Member States and regions remain largely responsible for educational processes, but in line with the principle of subsidiarity, the European Union as a whole should play a greater role in the future to support and coordinate national activities.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: Analysis of progress in the implementation of the Europe 2020 Strategy shows that the implementation of the assumed goals requires the introduction of new solutions and tools or more spending within existing funds at the EU level.

→ **KEYWORDS:** EDUCATION, ENTREPRENEURSHIP, EUROPEAN UNION POLICY, EUROPEAN UNION FINANCE

Wstęp

Przedsiębiorczość w edukacji (*entrepreneurship in education*), czyli stymulowanie postaw przedsiębiorczych w procesie kształcenia, stanowi jedno z najistotniejszych wyzwań, jakie stoi przed państwami Unii Europejskiej po kryzysie finansowo-gospodarczym z 2008 r. W literaturze przedmiotu (Komisja Europejska, 2016a; Lackéus, 2015; Najda-Janoszka i Wach, 2008; O'Connor, 2013; Wach, 2016) słusznie się podkreśla, że nie należy skupiać się tylko na wąskim rozumieniu przedsiębiorczości w edukacji, czyli uczeniu, jak prowadzić własną działalność gospodarczą. W procesie edukacyjnym kładzie się bowiem nacisk na rozwijanie odpowiednich cech i umiejętności, w tym kreatywności

uczniów i studentów, zorientowanie na możliwości, proaktywne i innowacyjne, stosując się do szerokiej definicji przedsiębiorczości związanej z wszystkimi dziedzinami życia i na każdym jego etapie. Można zatem przyjąć, że w wyniku zdobytej wiedzy powinno dojść do wzrostu motywacji do dalszego kształcenia i/lub praktycznego jej wykorzystania. Kreatywne pomysły oraz ich realizacja wynika m.in. z odpowiednio przygotowanego programu edukacyjnego oraz metod i narzędzi potrzebnych do przekazywania wiedzy, kształtowania odpowiednich postaw i umiejętności.

Wspieranie przedsiębiorczości w edukacji poprzez finansowanie na szczeblu unijnym i narodowym jest niezbędne z punktu widzenia rozwoju państw członkowskich i regionów Unii Europejskiej w zakresie podnoszenia konkurencyjności oraz wzmocnienia spójności i integracji społeczeństw. Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie możliwości finansowych Unii Europejskiej dotyczących promowania przedsiębiorczości w edukacji. W artykule zostaną scharakteryzowane fundusze, programy i inicjatywy służące wspieraniu postaw przedsiębiorczych głównie uczniów i studentów w okresie programowania 2014-2020.

Jako metoda badawcza zostanie zastosowana analiza wskaźnikowa danych finansowych oraz kwerenda i analiza aktów prawnych i dokumentów instytucji Unii Europejskiej.

Współpraca państw członkowskich w zakresie kształcenia

Państwa członkowskie Unii Europejskiej są odpowiedzialne za własne systemy edukacji i szkolenia, natomiast polityka unijna ma na celu wspieranie działań krajowych i pomoc w rozwiązywaniu wspólnych problemów, takich jak niedobór umiejętności pracowników, starzenie się społeczeństw, rozwój technologiczny i globalna konkurencja.

Przedsiębiorczość w edukacji pośrednio wynika z trzech celów przyjętych w Strategii *Europa 2020* (European Commission, 2010), tj. podniesienia wskaźnika zatrudnienia do 75% w grupie wiekowej 20-64 lata, zmniejszenia z 15% do 10% liczby młodych ludzi między 18 a 24 r. życia przedwcześnie kończących naukę oraz podwyższenia z 31% do 40% wskaźnika osób z wyższym wykształceniem dla grupy wiekowej 30-34 lata. Należy to interpretować w następujący sposób: wyjście naprzeciw oczekiwaniom pracodawców wymaga dostosowania kierunku i poziomu wykształcenia do potrzeb rynku pracy i działania w obrębie społeczeństwa obywatelskiego, a zarazem wiąże się z możliwością zakładania własnej działalności gospodarczej. W rezultacie odnalezienie się na rynku pracy, jak i praca na własny rachunek oraz aktywność społeczna wymagają od placówek edukacyjnych kształtowania umiejętności przedsiębiorczych.

Podjęta w 2009 r. inicjatywa pod nazwą *Europejska współpraca w dziedzinie kształcenia i szkolenia (Education and Training 2020 – ET 2020)* jest kontynuacją i rozwinięciem programu *Edukacja i szkolenie 2010* przyjętego w ramach *Strategii lizbońskiej* (Konkluzje Rady z dnia 12 maja 2009 r.). Pomimo niezrealizowania celów z poprzedniego dokumentu Komisja Europejska wraz z państwami członkowskimi uznała, że dążenie do założonych wcześniej rezultatów powinno zostać wzmocnione i lepiej skoordynowane. Wykorzystano

zatem metodę otwartej koordynacji (Open Coordination Method – OMC) polegającą na realizacji polityki społecznej przez kraje członkowskie, zapewniając jednocześnie pomoc Komisji Europejskiej w postaci zachęcania do współpracy, wspierania i uzupełniania działalności krajowej, „(...) w pełni szanując odpowiedzialność państw członkowskich za treść nauczania i organizację systemów edukacyjnych, jak również ich różnorodność kulturową i językową” (art. 165 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, 2012).

Metoda otwartej koordynacji bez konieczności wprowadzania wiążącego ustawodawstwa zapewnia ramy dla opracowywania krajowej strategii, a także koordynowania polityk między państwami UE w określonych kwestiach. Jest to dobrowolny proces współpracy politycznej oparty na uzgadnianiu wspólnych celów i wspólnych wskaźników, które pokazują, w jaki sposób można zmierzyć postęp w realizacji tych celów. Następnie rządy państw członkowskich przekładają wspólne cele na plany krajowe.

W rezultacie inicjatywy *ET 2020* przyjęto cztery cele strategiczne, które mają się stać efektem współpracy wewnątrzunijnej: wdrażanie koncepcji uczenia się przez całe życie i mobilności, poprawę jakości i efektywności kształcenia i szkoleń, położenie większego nacisku na kreatywność i innowacyjność, w tym przedsiębiorczość, oraz promowanie równości, spójności społecznej i aktywnego obywatelstwa. *ET 2020* ma na celu wspieranie współpracy w dziedzinie edukacji i szkoleń, obejmując następujące obszary: uczenie się przez całe życie (*Lifelong learning*), mobilność, jakość i efektywność edukacji i szkoleń, sprawiedliwość, spójność społeczną i aktywne obywatelstwo, kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość (Eurostat, 2016). W celu monitorowania i oceny postępów otwartej metody współpracy przyjęto tzw. europejskie poziomy odniesienia, czyli średnie wartości referencyjne osiągnięte do 2020 r. (European benchmarks, reference levels of European average performance) pozwalające na późniejszą interpretację wyników (Konkluzje Rady z dnia 12 maja 2009 r.)¹, a siedem lat później Komisja Europejskiej przyjęła program na rzecz poprawy umiejętności, w którym zawarto działania przyczyniające się do kształtowania postaw przedsiębiorczych (European Commission, 2016).

Na Szczycie Społecznym na rzecz Sprawiedliwego Zatrudnienia i Wzrostu Gospodarczego: wzmocnienie wymiaru społecznego UE w Göteborgu przypomniano o potrzebie dalszego rozwoju społecznego wymiaru Unii na podstawie wspólnego zaangażowania i ustalone kompetencje poprzez wysiłki na wszystkich szczeblach – unijnym, krajowym, regionalnym i lokalnym (European Commission, 2017). Efektem spotkania stało się przyjęcie Europejskiego Filara Praw Socjalnych (European Pillar of Social Rights), który po raz pierwszy został zaprezentowany przez przewodniczącego Komisji Europejskiej J.-C. Junckera w 2015 r.

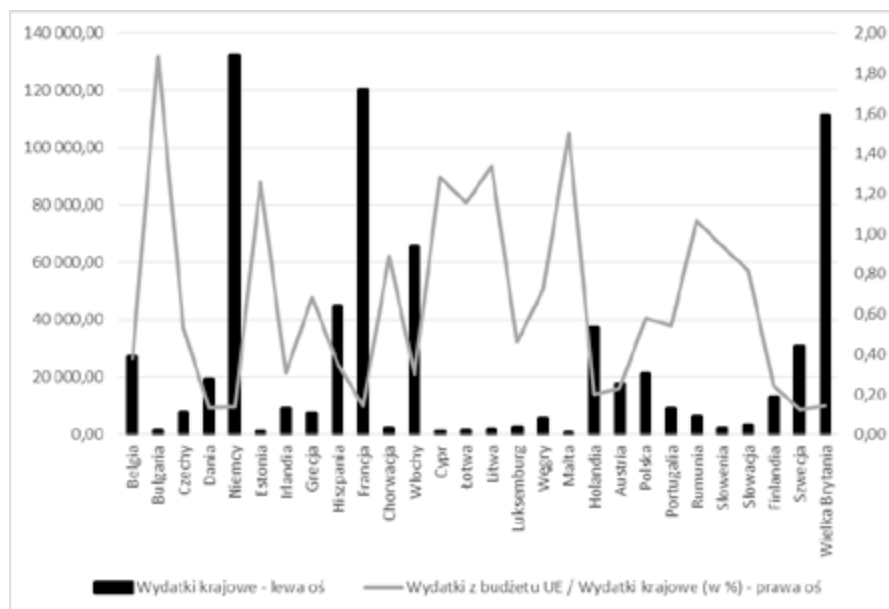
Kontynuacja międzypaństwowego dialogu z Göteborga nastąpiła na posiedzeniu Rady Europejskiej w grudniu 2017 r. (Rada Europejska, 2017), gdzie podkreślono konieczność dalszych wspólnych działań na rzecz edukacji, nie umniejszając roli polityki

¹ Europejskie poziomy odniesienia nie powinny być traktowane jako efekt docelowy dla każdego państwa członkowskiego. Stanowią one jedynie średnią, która wynika z indywidualnych sytuacji poszczególnych krajów.

krajowej państw członkowskich w tym zakresie. Zwrócono uwagę, że przestrzegając zasady pomocniczości, można wypracować także wspólne rozwiązania na płaszczyźnie wzmocnienia roli edukacji w przyszłej aktywności zawodowej młodych ludzi i zarazem kształcenia ustawicznego w celu podnoszenia i rozwoju kompetencji na każdym etapie życia. Prowadzi to zatem do położenia większego nacisku na europejską wartość dodaną w rozwoju kształcenia i kreowania postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie UE.

Finansowanie przedsiębiorczości w edukacji w ramach budżetu Unii Europejskiej

W ciągu ostatnich dziesięciu lat (2007-2016) wydatki publiczne na edukację w Unii Europejskiej wzrosły o 11%, osiągając poziom 704 mld EUR, co w 2016 r. stanowiło 4,7% PKB i 10,19% wydatków publicznych ogółem. W 2016 r. najwyższy udział wydatków publicznych do PKB na edukację można było zaobserwować w Danii (6,9%), a następnie w Szwecji (6,6%) i w Belgii (6,4%). Natomiast najniższe wartości odnotowano w Irlandii (3,3%), Bułgarii (3,4%) i Rumunii (3,7%). Inaczej wygląda sytuacja, jeżeli porównamy wydatki publiczne na edukację do wydatków całego sektora finansów publicznych. W tym przypadku najwyższy poziom występował na Cyprze (15,57%), Litwie (15,06%) i w Estonii (14,57%), a najniższy – we Włoszech (7,9%), w Grecji (8,64) i na Słowacji (9,26%).

Rysunek 1. Wydatki publiczne na edukację w 2016 r. w mln EUR.

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy Eurostat.

Współpraca państw członkowskich w zakresie edukacji przy jednoczesnym wsparciu finansowym ze strony budżetu wspólnotowego zaczęła być widoczna pod koniec lat 80. XX w. wraz z wejściem w życie Jednolitego Aktu Europejskiego i wprowadzeniem planowania wieloletniego do finansów wspólnotowych. Pomimo rosnących środków unijnych na politykę społeczną finansowanie z budżetu UE wciąż nie przekracza jednak 0,25% wydatków krajowych, przy czym największy udział w postaci wsparcia unijnego w stosunku do wydatków krajowych w 2016 r. otrzymały Bułgaria, Malta i Litwa, a najniższy – Dania, Szwecja, Niemcy i Francja (rys. 1).

Tabela 1

Fundusze i programy unijne przyczyniające się do rozwoju przedsiębiorczości w edukacji w latach 2014-2020

Nazwa	Charakterystyka	Wartość (w mld EUR)
Erasmus+	Umożliwia naukę, szkolenia, zdobywanie doświadczenia zawodowego i wolontariat za granicą. Ma na celu zwiększenie umiejętności i zdolności do zatrudnienia oraz modernizację edukacji, szkoleń i pracy z młodzieżą. Po raz pierwszy zapewnia wsparcie dla sportu.	14,8
Europejski Fundusz Społeczny	Od lat 70. ubiegłego stulecia, wraz z zaistniałymi problemami na rynku pracy, EFS zaczął koncentrować się na zwalczaniu długoterminowego bezrobocia oraz bezrobocia wśród ludzi młodych, którzy mają trudności w znalezieniu pracy zaraz po ukończeniu szkoły. Wspiera środki mające na celu promowanie wysokiego poziomu zatrudnienia i jakości pracy, poprawę dostępu do rynku pracy, wspieranie mobilności pracowników i ułatwianie ich dostosowania do przemian w przemyśle.	87
Inicjatywa na rzecz Ludzi Młodych	Kryzys ekonomiczny i finansowy z 2008 r. skutkował istotnym wzrostem bezrobocia zwłaszcza wśród ludzi młodych, co stało się impulsem do intensyfikacji działań na rzecz kształcenia ustawicznego nastawionego na większą samodzielność i aktywność osób uczących się, a zatem na ich większą przedsiębiorczość. Niniejsza inicjatywa wzmacnia i uzupełnia działanie innych funduszy poprzez skierowanie pomocy do regionów na poziomie NUTS2, gdzie poziom bezrobocia wśród młodzieży (poniżej 25. roku życia lub jeżeli państwo członkowskie zdecyduje – poniżej 30. roku życia) przekracza 25%. Pomoc finansowa jest pokrywana po połowie z Europejskiego Funduszu Społecznego i specjalnej linii budżetowej na rzecz zatrudnienia ludzi młodych.	8,8
Horyzont 2020	Wspiera nowe pomysły i kreatywność na polu naukowym, pomaga w organizacji szkoleń dla naukowców, zachęca do współpracy międzynarodowej w ramach konsorcjum naukowego, wzmacnia potencjały innowacyjnego MŚP oraz przyczynia się do komercjalizacji wyników badań naukowych.	80

Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji	Kierowany do osób, które zostały zwolnione z pracy w szczególnych okolicznościach. Środki funduszu są przeznaczone na aktywne formy wspierania zatrudnienia w postaci podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania, szkoleń psychologicznych, pomocy w założeniu własnej działalności gospodarczej.	1,05
Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych	Wspiera wysiłki państw członkowskich w zakresie opracowywania i wdrażania reform zatrudnienia i reform społecznych na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym. Łączy trzy narzędzia: Progress (Program na rzecz zatrudnienia i solidarności społecznej), EURES (Europejskie Służby ds. Zatrudnienia) i Europejski Instrument Mikrofinansowy.	0,919
Program Konkurencyjność na rzecz Przedsiębiorstw oraz Małych i Średnich Przedsiębiorstw	Kładzie nacisk na współpracę ośrodków badawczych z podmiotami gospodarczymi, zwiększenie liczby prowadzonych badań i wykorzystanie ich efektów w praktyce oraz na poprawę konkurencyjności podmiotów na arenie międzynarodowej i doprowadzenie do wzrostu zatrudnienia.	2,3
Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	Umożliwia podnoszenie kwalifikacji zawodowych ludności rolniczej, zróżnicowanie aktywności gospodarczej na terenach wiejskich (rozwój agroturystyki, mikroprzedsiębiorczości i rzemiosła).	95,6
Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych	Utworzony na podstawie Planu inwestycyjnego dla Europy w 2014 r., który w obszarze edukacji może oferować niskooprocentowane pożyczki dla studentów, dofinansowywać projekty inwestycyjne pozwalające na modernizację infrastruktury edukacyjnej (poprawę warunków uczenia) i wreszcie wzmocnić powiązania między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczymi i uniwersytetami (trójkąt wiedzy). Fundusz jest przeznaczony na udzielanie gwarancji, pożyczek i tworzenie wkładu kapitałowego, przy czym pozyskane z niego środki mogą być łączone z pozostałymi programami unijnymi.	500 (w tym gwarancje z budżetu UE – 26 mld EUR, środki Europejskiego Banku Inwestycyjnego – 7,5 mld EUR) i przede wszystkim środki inwestorów prywatnych)
Europejski Korpus Solidarności	Zakłada współpracę młodych ludzi w wieku 18-30 lat w formie wolontariatu, stażu lub zatrudnienia w celu sprostania wyzwaniom o charakterze społecznym, ekonomicznym i środowiskowym w obszarze szeroko pojętej solidarności. Posiada istotne walory edukacyjne, pozwala uzyskać nowe umiejętności i doświadczenie potrzebne w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym. Należy również podkreślić, że inicjatywa przyczynia się do kreowania postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży, ponieważ decyzja o uczestnictwie w działaniach Korpusu jest samodzielna, nie wynika z żadnych nakazów, nie jest związana bezpośrednio ze środowiskiem szkolnym czy uczelnianym.	0,342

Źródło: opracowanie własne na podstawie European Council (2016); European Union Public Finance (2014); Juncker (2016); Komisja Europejska (2011; 2016b; 2017a; 2017b); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (2013a; 2013b).

Najczęstszym powodem promowania kształcenia w zakresie przedsiębiorczości jest postrzeganie przedsiębiorczości jako głównego motoru wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy, ale również jako odpowiedź na procesy globalizacyjne. Instytucje unijne starają się wspierać krajowe, regionalne i lokalne inicjatywy poprzez różne formy współpracy i przeznaczanie środków finansowych na realizację następujących programów: Erasmus+, Europejski Fundusz Społeczny, Inicjatywa na rzecz Młodych, Horyzont, Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji, Program na rzecz Zatrudnienia i Innowacji Społecznych, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych (tab. 1).

Obecna generacja programów jest wyrazem reformy polegającej na skupianiu funduszy na kluczowych priorytetach europejskich, takich jak zatrudnienie, włączenie społeczne, badania, umiejętności oraz innowacje. Cele programów są ustalane z góry i wpisują się w ogólne ramy gospodarcze, prawne i instytucjonalne przygotowane dla państw członkowskich. Położenie nacisku na systemy kształcenia i szkolenia, w tym zawodowego, jest wypróbowanym sposobem wyposażania młodych ludzi w odpowiednie umiejętności i ułatwiania im przejścia ze szkoły na rynek pracy.

Wnioski

Wydatki UE na edukację stanowią obecnie mniej niż 0,3% publicznych wydatków w poszczególnych krajach. Chociaż udział ten najprawdopodobniej wzrośnie po 2020 r., nie ulega wątpliwości, że wsparcie społeczne pozostanie głównie w gestii państw członkowskich. Skupienie się na społecznym wymiarze Europy pozwala na określenie obszarów, w których fundusze UE mogłyby się stać jeszcze skuteczniejszym instrumentem.

Potrzeba większej i ściślejszej współpracy między nauczycielami, naukowcami i praktykami w zakresie łączenia edukacji i przedsiębiorczości wynika z konieczności dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w Unii Europejskiej. W tym celu należy położyć większy nacisk na zmniejszanie rozbieżności między stwierdzonymi a pożądanymi efektami edukacji przedsiębiorczej. Zatem umożliwienie uczniom i studentom pracy w zespołach interdyscyplinarnych oraz współpraca z osobami z praktyki gospodarczej i organizacji pozarządowych jest szczególnie skutecznym sposobem rozwijania kompetencji przedsiębiorczych.

Dodatkowo uczenie się za granicą jest wyjątkowym doświadczeniem, które pomaga w podejmowaniu odpowiedzialności przy rozwijaniu doświadczenia komunikacji międzykulturowej i umiejętności specjalistycznych. Doświadczenie zdobyte za granicą jest główną zaletą dla młodych osób ubiegających się o pracę. Pracodawcy doceniają dodatkowe zasoby, takie jak zdolność do wykazania inicjatywy, zdolności adaptacyjne w różnych środowiskach kulturowych i umiejętności językowe.

Tym niemniej wciąż podstawową trudność przy wspieraniu przedsiębiorczości w edukacji stanowi pomiar efektów podjętych działań. O ile można określić liczbę stworzonych miejsc pracy, o tyle znacznie trudniej zbadać wzrost zaangażowania i motywację

uczniów i studentów oraz rolę, jaką przedsiębiorczość może odegrać w podejmowaniu ważnych wyzwań społecznych. Ponadto nie można jednoznacznie stwierdzić, w jakim zakresie polityka edukacyjna przyczyniła się do wzrostu zatrudnienia, w tym zakładania własnej działalności gospodarczej, oraz do kreowania cech, postaw i umiejętności przedsiębiorczych.

BIBLIOGRAFIA

- European Commission. (2010). Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the Commission, COM(2010) 2020 final.
- European Commission. (2016). A new skills agenda for Europe. Working together to strengthen human capital, employability and competitiveness. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions. COM(2016) 381 final.
- European Commission. (2017). Concluding report. Social Summit for Fair Jobs and Growth. Gothenburg: Government Offices of Sweden.
- European Council. (2016). The Bratislava Declaration, The Bratislava Summit of 27 Member States, 2016. Pozyskano z: <http://www.consilium.europa.eu/media/21250/160916-bratislava-declaration-and-roadmapen16.pdf>.
- European Union Public Finance. (2014). 5th Edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurostat. (2016). Smarter, greener, more inclusive? Indicators to support the Europe 2020 strategy. 2016 edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Juncker, J.-C. (2016). *State of the Union 2016*. Luxembourg: European Commission.
- Komisja Europejska. (2011). „Horyzont 2020” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Bruksela, KOM(2011) 808 wersja ostateczna.
- Komisja Europejska. (2016a). Poprawa i modernizacja edukacji. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Bruksela, KOM(2016) 941 wersja ostateczna.
- Komisja Europejska. (2016b). Zwiększenie europejskich inwestycji na rzecz zatrudnienia i wzrostu gospodarczego: w kierunku drugiego etapu funkcjonowania Europejskiego Funduszu na rzecz Inwestycji Strategicznych i nowego Europejskiego Planu Inwestycji Zewnętrznych. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Banku Centralnego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego, Komitetu Regionów i Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Bruksela, KOM(2016) 581 wersja ostateczna.
- Komisja Europejska. (2017a). Dokument otwierający debatę na temat przyszłości finansów Unii Europejskiej. Bruksela 2017. Pozyskano z: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-eu-finances_pl.pdf.
- Komisja Europejska. (2017b). Europejski Korpus Solidarności – rok istnienia, komunikat prasowy IP-17-5031.
- Konkluzje Rady z dnia 12 maja 2009 r. w sprawie strategicznych ram Europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia („ET 2020”) Dz. Urz. UE 2009/C 119/02.
- Lackéus, M. (2015). Entrepreneurship in education, What, why, when, how. *Entrepreneurship360. Background Paper*. Paris: OECD, European Commission.

- Najda-Janoszka, M. i Wach, K. (2008). Lifelong Learning in the Field of Tourism in the European Union taking Poland into Special Consideration. W: M. Bednarczyk (red.), *Entrepreneurship in Tourism and Sport Business*. Kraków: Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego, 45-58.
- O'Connor, A. (2013). A conceptual framework for entrepreneurship education policy: Meeting government and economic purposes. *Journal of Business Venturing*, 28, 546-563.
- Rada Europejska. (2017). Posiedzenie Rady Europejskiej (14 grudnia 2017 r.) – Konkluzje, 14.12.2017. EUCO 19/1/17, CO EUR 24 CONCL 7.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1288/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Erasmus+”: unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające decyzje nr 1719/2006/WE, 1720/2006/WE i 1298/2008/WE Dz. Urz. L 347, 20.12.2013.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 Dz. Urz. L 347, 20.12.2013.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz. Urz. C 326, 26.10.2012.
- Wach, K. (2016). Edukacja przedsiębiorcza: analiza bibliometryczna polskiego piśmiennictwa. *Horyzonty Wychowania*, 15(34), 11-26. DOI: 10.17399/HW.2016.153401.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>